

یکشنبه ۳۰ آذر ۱۴۰۴ صفحه ۲۰ هزار تومان • سال چهارم • شماره ۹۶۲
www.hammihanonline.ir

تاریخ سیاست

از قدرت تا عزلت

مهرداد خدیر

معاون سردبیر

شانزدهمین سالگرد درگذشت آیت‌الله حسین علی منتظری مناسبت یا بهانه‌ای است برای روایت گذرای زندگی مردی با سه‌گانه‌ای شامل رنج و محنت، قدر و قدرت و سرانجام عزل و عزلت. اولی ناظر به سال‌های پیش از انقلاب ۵۷ که به‌رغم اشتها به اجتهاد و فقهت و بی‌هیچ فعالیت مسلحانه در زندان متحمل سخت‌ترین شکنجه‌های ساواک شاه شد در حالی که روال غالب در مواجهه با روحانیون این بود که تحمل و در نهایت تبعید شوند یا اگر به حبس می‌افتند طولانی نباشد یا در زندان آزار و اذیت جسمی کمتری متوجه آنان شود اما رنج و محنتی که بر شیخ حسینعلی منتظری نجف‌آبادی رفت به گواه همه‌هم‌بندی‌ها فارغ از گرایش‌های سیاسی و ایدئولوژیک آنان -نسبتی با آن قاعده فرضی نداشت حتی در قیاس با روحانی محبوب و البته مشهورتر: سیدمحمود طالقانی. دوره دوم (قدر و قدرت) از فردای پیروزی انقلاب اسلامی تا هشتم فروردین ۱۳۶۸ را در بر می‌گیرد که خبر استعفا یا عزل او از قائم مقامی رهبری منتشر شد. مراد از «قدر» در اینجا این است که در همه محافل و مجالس قدر می‌دید و بر صدر می‌نشست؛ چه در نماز جمعه تهران که جانشین طالقانی شد و چه در مجلس خبرگان قانون اساسی که در جایگاه رئیس آن نشست و به بازی روزگار تسخیر زد که درست یک سال قبل و هنگامی که او در زندان اوین محبوس بود همان جا رئیس مجلس سنای رژیم شاهنشاهی نشسته بود. با پایان مجلس خبرگان قانون اساسی و برگزاری همه‌پرسی آن از امامت جمعه تهران کناره گرفت و از امام خواست اجازه دهد به قم بازگردد و اگر چه به عنوان امام جمعه قم ویکی از مراجع شناخته می‌شد در حالی که خود مایل نبود در کنار مراجع ثلاث مطرح شود اما ۴۰ سال قبل در آذر ۱۳۶۴ ناگاه خبر انتخاب او برای جانشینی امام خمینی به صورت غیررسمی منتشر شد. خبری که باغیر تأیید و بیان جزئیات در کنفرانس خبری رئیس مجلس شورای اسلامی که نایب رئیس مجلس خبرگان رهبری هم بود رسمیت یافت. ۶ آذر ۱۳۶۴ روزنامه اطلاعات در گزارش آن نشست مطبوعاتی نوشت: حجت‌الاسلام هاشمی‌فسنجانی نایب رئیس مجلس خبرگان رهبری اعلام کرد: «خبرگان منتخب مردم حضرت آیت‌الله العظمی منتظری را به عنوان رهبر آینده انقلاب اسلامی تعیین کرده‌اند و این به خاطر پذیرش ایشان از سوی اکثریت قاطع مردم و برجستگی خاصی بوده که ایشان را از سایر فقهای واجد شرایط مرجعیت متمایز می‌کند.» البته ظاهر اینبار اعلام عمومی نبوده و بعد از افشای خبر در نماز جمعه قزوین و در خطبه‌های حجت‌الاسلام‌های یار یک‌بین این پرسش را با رئیس مجلس شورای اسلامی در میان گذاشتند و از او خواستند در مقام نایب رئیس مجلس خبرگان درباره صحت و سقم آن نظر دهد. خبر انتخاب آیت‌الله منتظری به عنوان قائم مقام رهبری را قبل‌تر روزنامه صبح از آدگان با تیتیری به رنگ سبز بر صفحه اول نشانده بود در حالی که نه قبل از آن سابقه داشت و نه بعدتر شاهد بودیم که برای تیتیر یک از رنگ سبز استفاده شود. ضمن این که در قانون اساسی عنوان «قائم مقام رهبری» ذکر نشده و در مصوبه هم تعبیر «رهبر آینده» آمده ولی همان «قائم مقام رهبری» رایج شد و در دیدارهای عمومی آیت‌الله در قم هم این شعار سر داده می‌شد: «قائم مقام رهبری، آیت حق منتظری». در همان مصاحبه هاشمی‌فسنجانی بعد از تأیید خبر متن مصوبه را به این شرح قرائت کرد: «حضرت آیت‌الله منتظری - دامت برکاته- در حال حاضر مصداق منحصر به فرد قسمت اول اصل ۱۰۷ قانون اساسی و مورد پذیرش اکثریت قاطع مردم برای رهبری آینده می‌باشند. مجلس خبرگان این انتخاب را صائب می‌داند و تأیید می‌نماید.» وقتی از رئیس مجلس و نایب رئیس خبرگان خواسته شد بیشتر توضیح دهد (مطابق آنچه در گزارش روزنامه اطلاعات در همان ۶ آذر ۱۳۶۴ آمده) یادآور شد: «۵۰ نفر از خبرگان طرحی داده بودند که در حال حاضر مردم آیت‌الله العظمی منتظری را به عنوان رهبر آینده بعد از امام انتخاب کرده‌اند و طبعاً این پیشنهاد می‌بایست مورد بحث اجلاسیه قرار می‌گرفت.» عنوان قائم مقام رهبری البته چنان که اشاره شد سمت رسمی و مسبوق به سابقه نبود و طبیعت عنوان «قائم مقام» نیز چنین است که در «غیاب» معنی می‌دهد ولی نفوذ او قابل انکار نبود و در دانشگاه‌ها نماینده رسمی داشت و امام هم برخی از امور را خاصه در زمینه‌هایی که مستلزم تشخیص فقهی بود به آقای منتظری ارجاع می‌داد اما به مرور بر سر موضوعاتی چون پرونده سیدمهدی هاشمی و اعدام‌های تابستان ۶۷ و نیز پایان جنگ اختلافاتی در گرفت که در سال ۶۵ به شایعاتی دامن زد و شرح آن با روایت‌های گاه متفاوت هم در خاطرات مرحوم ری شهری آمده و هم خاطرات خود مرحوم منتظری. روابط عاطفی امام با او اما چنان بود که تا مدتی همه را بر تافت و حتی به خاطر پرونده مهدی هاشمی حاضر به کنار گذاشتن از نیابت رهبری نشده.

بی‌هیاهو اما پیوسته

نوشته‌هایی از آذر منصوری و بذرا السادات مفیدی درباره اشرف بروجردی که دیروز درگذشت

داعش جدید

بررسی سیاست‌ها و رویکردهای جدید یک گروه تروریستی قدیمی

مصرف‌گرایی افراطی خلاف آیین‌هاست

گفت‌وگو با نعمت‌الله فاضلی درباره آیین‌های باستانی و نسبت آن با زندگی امروز

ارزهای گم شده

منابع صادراتی با خالی‌فروشی ۱۵ نفر از صادرکنندگان بزرگ قفل شد

رشد ۹۳ هزار واحدی شاخص کل در روز حضور معاون اول

گزارش بازار ۲۰۳

زمستان داغ بورس؟

گزارش جامه ۱۳-۱۴

غم یلدا

گفت‌وگو با شهروندان و کارشناسان درباره شب اول زمستان

سرمقاله

شب‌دراز سیاست

شب یلدا، در سنت ایرانی، فقط یک مناسبت تقویمی یا آیینی و سرگرمی نیست؛ یلدا نوعی «قرار نانوشته» میان اعضای جامعه است برای مکت، دیدن یکدیگر و به یادآوری اینکه هنوز رشته‌های گوناگونی ما را به هم هم‌بسته کرده و پیوند می‌دهد. در جامعه‌ای که سیاست و اقتصاد اغلب کمکی به تعمیق تجربه‌های سازنده جمعی نمی‌کنند، همین مناسبت‌های طبیعی و ملی به‌تدریج نقش منابع پایدار همبستگی و امید را پیدا می‌کنند؛ منابعی که اگرچه کوچک و گذرا هستند، ولی پایدارند و حذف‌شدنی نیستند. در ایران امروز، اهمیت یلدا بیش از آنکه فقط یک مناسبت آیینی باشد، دارای مضمون و پیامی اجتماعی و حتی سیاسی است. نه از آن جهت که پیام سیاسی مستقیمی حمل می‌کند، بلکه چون نشان می‌دهد جامعه ایران همچنان توانایی تولید معنا، امید و گفت‌وگوی غیررسمی را دارد و آن را حفظ کرده و از دست نداده است. سیاست رسمی ممکن است در بازسازی اعتماد ناکام بماند، اما جامعه در سطح خرد، و بصورت مداوم و از طریق همین آیین‌ها، تلاش می‌کند پیوندهای خود را حفظ کند. این فاصله میان «توان جامعه» و «کارآمدی سیاست»، یکی از کلیدی‌ترین مسائل امروز ایران است، و نشان می‌دهد که کیفیت سیاست در ایران لنگ می‌زند. تجربه نشان داده که آیین‌ها می‌توانند بارهای روانی جامعه را سبک‌تر کنند، اما نقش سیاست را بر عهده نمی‌گیرند. در این نقطه است که مسئولیت سیاست‌گذار از مسئولیت جامعه متمایز می‌شود و قرار نیست بار مسئولیت خود را بر دوش سنت‌ها و جامعه بیاندازد. این سنت‌ها جانشین سیاست‌گذاری مسئولانه نمی‌شوند. جامعه می‌تواند صبر کند، اما نمی‌تواند جای تصمیم و صاحبان قدرت را بگیرد. اگر قرار است مشکلی گشوده شود، این گشایش بیش از هر چیز به اراده، شفافیت و پذیرش مسئولیت از سوی صاحبان قدرت نیاز دارد. با این حال، یلدا امروز ایرانیان فقط روایت محدودیت‌های اقتصادی و سیاسی نیست.

طرح: هادی جیلوری / هم‌میهن

یادنامه فقیه ۲۰۵

درباره آیت‌الله حسینعلی منتظری

شانزده سال پس از درگذشت او

با یاد نوشت‌هایی از: عمادالدین باقی / محمد تقی فاضل میبدی
محمد حسن موحدی ساوجی / محمد اشرفی اصفهانی / مریم باقی